

ACADEMIA ROMÂNĂ

„Dezvoltarea capacității Ministerului Educației Naționale de monitorizare și prognoză a evoluției învățământului superior în raport cu piața muncii”, cod SIPOCA 3

Rezultat R3: Studiu de impact realizat al strategiilor și al diferitelor intervenții dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior, asupra ofertelor educaționale ale universităților și asupra angajatorilor

Modul 13: Analiza impactului strategiilor/intervențiilor dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior asupra ofertelor educaționale pentru Academia de Studii Economice din București, Universitatea Națională de Muzică din București, Școala Națională de Studii Politice și Administrative din București - rezumat –

Elaborată de către autor:

Expert piața muncii 13

Conf. univ. dr. Răzvan Daniel CHIVU

Obiectivele cercetării

Obiectiv principal:

Evaluarea impactului strategiilor/intervențiilor dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior asupra ofertelor educaționale pentru 3 universități.

Obiective specifice:

- Analiza diferențierii dintre universități după programele de studii relevante, ce oferă competențe în domenii cu potențial de dezvoltare la nivel regional;
- Analiza impactului Legii educației naționale asupra universităților, la 5 ani de la adoptarea acesteia;
- Identificarea modificărilor produse în oferta educațională a universităților ca urmare a strategiilor / intervențiilor dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior.

Metodologia cercetării

Pentru a analiza impactul strategiilor/intervențiilor dezvoltate pentru sistemul de învățământ superior asupra ofertelor educaționale ale celor 3 universități, au fost utilizate următoarele metode principale:

- Studiul legislației specifice domeniului educațional, prin consultarea actelor normative publicate în Monitorul Oficial al României, disponibile pe paginile de internet ale instituțiilor publice (Camera Deputaților, Senatul României, Guvernul României, Ministerul Educației Naționale, Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior - ARACIS) sau prelucrate prin includerea completărilor și modificărilor (pentru obținerea formei consolidate a actului normativ) cu ajutorul unui software legislativ.
- Studiul documentelor programatice sau analizelor referitoare la domeniul educațional, prin consultarea documentelor disponibile pe paginile de internet ale instituțiilor publice (Președinția României, Guvernul României, Ministerul Educației Naționale, Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior etc.) sau ale unor agenții europene de specialitate.

- Analiza documentelor relevante disponibile pe paginile de internet ale universităților (documente strategice, rapoarte ale conducerilor instituțiilor, documente relevante pentru structura, organizarea, funcționarea instituțiilor, activitatea de pregătire a studenților).
- Studiul rapoartelor de evaluare externă a calității universităților, elaborate de către comisiile de experți evaluatori ale ARACIS și aprobate de către Consiliul General al ARACIS, disponibile pe pagina de internet a Agenției Române pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior, precum și evaluări externe a calității universităților elaborate de către agenții europene pentru calitate, disponibile pe paginile proprii de internet.
- Datele furnizate de către universități prin completarea unui chestionar, cuprinzând informații despre structura organizatorică a universităților, programele de studii oferite, numărul de studenți, finanțarea universităților, aprecierea impactului Legii educației naționale și altor strategii specifice asupra funcționării universităților și ofertelor educaționale a acestora.
- Interviuri cu persoane din conducerea universităților, interviuri ghidate atât prin referirea la informațiile solicitate prin chestionarele transmise, cât și prin oferirea de întrebări deschise referitoare la percepția asupra impactului Legii educației naționale și altor strategii specifice asupra funcționării universităților și ofertelor educaționale ale acestora. Perioada analizată a fost 2011-2016.

Concluzii

Strategiile implementate în domeniul învățământului superior în ultimii ani, în general prin adoptarea unor acte normative la nivel de lege, au antrenat unele modificări atât în ceea ce privește organizarea, cât și oferta educațională a instituțiilor de învățământ superior.

Atât din interviurile efectuate cu persoane care fac parte din conducerea universităților, cât și din analiza documentelor avute la dispoziție reiese faptul că viața universităților s-a schimbat în ultimii 10 ani, în primul rând datorită implementării unor criterii și norme legale și abia secundar datorită adaptării la cerințele pieței muncii și ale studenților.

În mod tradițional, universitățile beneficiază de autonomie atât în accepțiunea largă a societății, cât și conform normelor legale. Acest statut a fost consolidat în urma aderării

României la Spațiul European al Învățământului Superior, Declarația miniștrilor educației de la Bergen (2005) consfințind necesitatea universităților de a-și construi propriile structuri de evaluare și asigurare a calității cu scopul întăririi autonomiei universitare.

În baza autonomiei universitare, instituțiile de învățământ superior ar fi natural să-și construiască structurile necesare pentru a-și atinge misiunea educațională și socială și mai ales, pentru a realiza un deziderat care a caracterizat aceste instituții din cele mai vechi timpuri: **să fie creatoare**. Dorința intrinsecă generală a universităților și cadrelor didactice (care beneficiază ele însele de o autonomie subînțeleasă a conceperii propriilor materiale și metode didactice și de cercetare) de stabilire a propriilor metode de cercetare și instruire a studenților, se confruntă adeseori cu constrângeri destul de rigide impuse prin acte normative și, mai ales, cu condiționări formale în vederea obținerii finanțării din fonduri publice.

Universitățile reclamă adesea un nivel de suprareglementare care pe de o parte, nu permite o suficientă flexibilitate pentru adaptarea la cerințele studenților (de exemplu, dificultatea de a acredita programe de studii care să se deruleze parțial în instituția din România și parțial într-o universitate parteneră din străinătate, cu acordarea unei diplome duble la absolvirea studiilor) și, pe de altă parte, impune crearea unui aparat birocratic amplu. Universitățile analizate au creat structurile și mecanismele interne de calitate, conform strategiilor europene și naționale în vigoare și prevederilor legale, iar aceste structuri sunt pe deplin funcționale. În același timp, universitățile sunt supuse și procesului de evaluare periodică externă a calității de către ARACIS, atât la nivel instituțional cât și la nivelul tuturor programelor de studii, ceea ce presupune, pe lângă costurile asociate, și un mare volum de muncă birocratică pentru redactarea rapoartelor de autoevaluare și anexelor cerute. La aceste activități se adaugă evaluări din partea Ministerului Educației Naționale, din partea altor instituții naționale cu atribuții de finanțare a învățământului superior și cercetării științifice, precum și a altor instituții europene cu atribuții în evaluarea calității (cum ar fi European University Association).

Este de la sine înțeles că universitățile vor realiza în primul rând raportările către Ministerul Educației Naționale, în baza cărora se finanțează o parte din procesul educațional, apoi către autoritățile care finanțează activitățile de cercetare-dezvoltare, ulterior către ARACIS care acordă acreditarea instituțională și a programelor de studii. Abia după realizarea acestor

activități vitale, universitățile pot derula propriile evaluări ale nevoilor interne de dezvoltare și pot dezvolta proiecte educaționale adaptate cerințelor pieței muncii și studenților.

Legea Educației Naționale nr.1/2011 a impus norme clare de organizare internă, iar universitățile s-au adaptat acestor cerințe. Rectorii au fost aleși cu votul universal al cadrelor didactice, iar decanii sunt numiți prin concurs organizat de către rector și pot proveni și din altă facultate (conform prevederii Legii nr.1/2011, dar în oarecare contradicție cu cutuma universală ca decanul să fie cadrul didactic cu cea mai mare autoritate din corpul profesoral al facultății). Directorii departamentelor au preluat atribuțiile de avizare a modificării statelor de funcții și scoaterii posturilor la concurs, fără să preia însă și atribuții de gestiune a bugetului. Bugetele universităților rămân fie centralizate la nivel de instituție, fie, în cel mai bun caz, defalcate pe facultăți.

Programele de studii sunt strict organizate conform prevederilor Procesului Bologna, care în universitățile analizate au putut fi aplicate fără disfuncționalități majore.

Din punctul de vedere al flexibilității ofertei de programe de studii, situația celor 3 universități avute în vedere este foarte diferită. Dacă universitatea nr. 38 rămâne mai degrabă conservatoare, derulând aceleași programe de studii de licență și master în ultimii 5-6 ani, universitatea nr. 37 are o politică destul de agresivă de dezvoltare de noi programe de studii (în paralel cu renunțarea la alte programe de studii): 33 de programe de licență, 104 programe de master acreditate - multe dintre acestea în limbi străine -, un număr foarte mare de studenți. Este posibil ca această abordare să aibă o legătură directă și cu situația finanțării publice: dacă universitatea nr. 38 beneficiază de un coeficient de finanțare a costului pe student mai mare de 5, în cazul universității nr. 37 acest coeficient este 1, împingând universitatea spre o abordare cantitativă. Nu în ultimul rând, din politica foarte activă de dezvoltare a universității nr. 37 face parte și expansiunea geografică, prin deschiderea de programe de studii în municipii reședință de județ fără tradiție universitară. Universitatea nr. 39 păstrează relativ constantă oferta de studii de licență, în contrapartidă cu o abordare foarte activă în domeniul programelor de master (inclusiv în limbi străine), cifra maximă de școlarizare aprobată pentru programele de master fiind dublă față de cea a programelor de licență. Având însă în vedere faptul că numărul efectiv de studenți înmatriculați la master este jumătate din cifra maximă de școlarizare aprobată, iar numărul

absolvenților este jumătate din înmatriculați, putem presupune că universitatea nu a găsit încă cea mai bună cale de a-și asigura sustenabilitatea programelor de învățământ.

Situația diferă și în privința conținutului curricular. În acest domeniu, atât Legea nr.1/2011 cât și criteriile ARACIS încurajează un învățământ centrat pe student. În cadrul universității nr. 37, studenții constată o rigiditate relativ ridicată a programei de învățământ, spre deosebire de universitatea nr. 38 unde procentul disciplinelor opționale este de cca. 30% (ușor de aplicat însă, având avantajul unui număr mic de studenți).

Toate universitățile au operat modificări ale planurilor de învățământ, răspunzând principiilor din strategiile adoptate și criteriilor ARACIS, introducând discipline transversale fără îndoială foarte utile (de exemplu, abilități de comunicare). Trebuie însă subliniat faptul că aceste modificări au survenit ca urmare a criteriilor de acreditare ARACIS sau percepției conducerii universităților asupra nevoilor pieței muncii (de menționat și faptul că universitatea nr. 37 are un Consiliu Consultativ alcătuit din reprezentanți ai angajatorilor de prestigiu), fără să fie însă efectuat vreun studiu în adevăratul sens al cuvântului asupra cerințelor pieței muncii sau nevoilor studenților. În lipsa acestui demers, este greu de acceptat că universitățile sunt pregătite să facă într-adevăr tranziția spre învățământul centrat pe student.